

ОСНОВИ ПРОЕКТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ

У статті розглянуто питання проєктувальної компетентності майбутнього вчителя технічної освіти. Показано становлення поняття "компетентності" та "професіоналізм". Проєктувальна компетентність включає в собі: інтегрувати раніше набуті знання і вміння студентів, враховувати міжпредметні зв'язки; мати зв'язок із практикою і життям; орієнтуватися на формування у студентів укового світогляду, творчого мислення, розвиток складових професійної компетентності.

Ключові слова: компетентність, проєктувальна компетентність, професіоналізм.

В статье рассмотрены вопросы проектной компетентности будущего учителя технологии. Показано становление понятия "компетентность" и "профессионализм". Проектная компетентность включает в себя: способность интегрировать ранее полученные знания и умения; учитывать межпредметные связи; уметь связывать теорию с практикой; ориентировать студента на научное мировоззрение, творческое мышление, развитие составляющих профессиональной компетентности.

Ключевые слова: компетентность, проектная компетентность, профессионализм.

In article questions of design competence of the future teacher of technology are considered. Becoming concept "competence" and "professionalism" is shown. Design competence includes: ability to integrate early received knowledge and skills; to take into account intersubject connections; to be able to connect the theory with practice; to focus the student on scientific outlook, creative thinking, development of components of professional competence.

Key words: competence, design competence, professionalism.

Постанова проблеми. Національні та світові системи освіти першої половини ХХІ століття переживають глибоку кризу, якій в той чи іншій мірі підпадають всі країни світу. Це явище має наступні оцінки та характеристики:

- існує розрив між кількістю людей, які бажають отримати якісну освіту і тих, хто має можливість отримати її. Цей розрив у різних країнах різний, але є скрізь, так як існуючі школи і університети не можуть задовольнити все зростаючу потребу в освіті;

- професійна освіта в усьому світі не встигає, в змістовному плані слідувати за технологіями, що швидко змінюються, тобто системи освіти консервативні;

- існує гостра недостатність фінансових коштів, внаслідок чого вплив системи освіти не може в повній мірі відповідати новим вимогам;

- інертність, властива системам освіти, призводить до того, що вони занадто повільно змінюють свій внутрішній уклад у відповідь на виклики і запити, що поступають зовні.

Національні системи освіти різних країн перманентно схильні до кризових явищ. Доводиться терпіти недостаток фінансових коштів, викладачів, приміщень, навчальних посібників тощо, тобто взагалі всього, окрім тих, хто навчається.

Мета статті. Зробити спробу визначити поняття проєктувальної компетентності та визначити шляхи формування цього феномену на заняттях у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх публікацій. У психології загальноприйнята точка зору, згідно якої поняття “компетентність” включає знання, уміння, навички, а також засоби виконання діяльності. Компетентність можна розглядати більш широко. Так, на думку Ю.М. Ємельянова, “...компетентність – це рівень навченості соціальним та індивідуальним формам активності, яка дозволяє індивіду в рамках своїх здібностей і статусу успішно функціонувати в суспільстві” [3, с.36]. Це визначення ширше вищевикладеного, у ньому чітко прослідковується досвід, знання і уміння людини.

На думку Є.І. Огарева, “компетентність – категорія оціночна, вона характеризує людину як суб’єкта спеціалізованої діяльності, де розвиток здібностей людини дає йому можливість виконувати кваліфікаційну роботу, приймати відповідальні рішення в проблемних ситуаціях, планувати та удосконалювати дії, що приводять до раціонального й успішного досягнення поставлених цілей” [1, с.10]. Автор розуміє компетентність як стійку здатність до діяльності зі знанням справи.

Інший підхід до трактовки даного поняття дає М.А. Чошанов, який пропонує таку формулу:

Компетентність = Мобільність знань + Гнучкість методу

Ряд дослідників (Л.І. Анциферова, Ю.В. Варданян, І.О. Колесникова, І.Г. Климкович, Н.В. Кузьміна, Н.В. Матяш, А.К. Маркова, Є.І. Огарев, Є.М. Павлюченков та ін.) визначають зміст професійної компетентності, виявляючи психологічні, педагогічні, соціальні умови її становлення. Вони розглядають її:

- як сукупність професійних якостей (Л.І. Анциферова);
- як складну одиничну систему внутрішніх психічних станів і властивостей особистості спеціаліста, готовність до здійснення професійної діяльності та здатність виконувати необхідні для цього дії (Ю.В. Варданян);
- як здатність реалізовувати на певному рівні професійно-посадові вимоги (І.Г. Климкович);
- як професійна самоосвіта (А.К. Маркова);
- як стійку здатність до діяльності зі “знанням справи” (В.І. Огарев);
- як здатність до актуального виконання діяльності (М.А. Чошанов).

Неоднозначно дослідники представляють і структурні компоненти професійної компетентності. Так, одні автори мають на увазі ієрархію знань та умінь (А.Г. Казакова, Л.В. Комаровська, Н.В. Кузьміна), інші (Ю.В. Варданян, А.К. Маркова, Н.В. Матяш, Є.М. Павлюченков) – ряд специфічних здібностей, що передбачають професійну майстерність.

Підводячи підсумок, можна сказати, що в теперішній час не існує точного визначення “формули компетентності” (М.А. Чошанов), якостей професійної компетентності (І.О. Колесникова), критеріїв професіоналізму (А.К. Маркова) і особистісного професіоналізму (Е.Ф. Зеєр). Це пов’язано з тим, що сам термін ще остаточно не устоявся у вітчизняній психології і у

більшості випадків використовується інтуїтивно для вираження достатнього рівня кваліфікації і професіоналізму спеціаліста.

Можна визначити професійну компетентність як ступінь відповідності характеристик колективу (персоналу) переліку вимог, які пред'явлені даній професії. Компетентність конкретної людини – вже його професіоналізму, тобто людина може бути професіоналом у цілому в своїй галузі але не бути компетентною у вирішенні усіх професійних питань.

При аналізі наукових джерел, ми зіткнулися з визначеннями, які характеризують компетентність з точки зору володіння знаннями, уміннями навичками (ближче до поняття “кваліфікація”): компетентність – володіння знаннями, котрі дозволяють судити про щось, висловлювати важливу авторитетну думку.

В. Лозова зазначає, що компетентність має інтегративну природу тому що її джерелом є різні сфери культури (духовної, громадянської, соціальної, педагогічної, управлінської, правової, етичної, екологічної та ін.) вона вимагає значного інтелектуального розвитку, включає аналітичні, комунікативні, прогностичні та інші розумові процеси [3, с. 5].

Компетентність у широкому розумінні розглядається як ступінь зрілості особистості, тобто певний рівень її психічного розвитку (навченість вихованість), що дозволяє успішно діяти в суспільстві. У вузькому розумінні компетентність виступає в якості діяльній характеристики.

Здійснюючи понятійне порівняння термінів “професіоналізм” “компетентність”, вона наголошує, що людина може бути професіоналом у своїй сфері, але не бути компетентною у вирішенні всіх професійних питань. Тому доцільно вивчати окремі сторони професійної компетентності фахівця, серед яких етична має переважаюче значення [4, с. 34], оскільки першодумним моральні цінності й установки визначають мету, стратегію і тактику педагогічної дії.

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості вчителя, вихователя, педагога, котрі дозволяють йому самостійно і достатньо ефективно вирішувати педагогічні завдання, що сформульовані ним або адміністрацією освітньої установи. Для цього необхідно знати педагогічну теорію, вміння та бути готовим застосовувати її на практиці. Отже, під педагогічною компетентністю учителя можна розуміти єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності.

Отримані результати. В останні десятиріччя в центрі уваги педагогічної науки знаходиться вивчення можливостей людини, розвиток її творчого потенціалу, створення повноцінного навчаючого й розвиваючого середовища. Саме на це спрямована освітня галузь „Технологія”, що допомагає сформувати в життєво важливі основи технологічних знань і вмінь, залучити студентів до різних видів практичної діяльності з урахуванням економічної, екологічної і підприємницької доцільності, соціального досвіду а також покликана сформувати досвід самостійної практичної діяльності

[2, с. 34-36]. Термін „проект” прийшов у гуманістичне знання із технічних наук, і, внаслідок чого, його зміст випробовує значний вплив з цієї сторони. До тих пір в більшості випадків поняття „проект” розглядалося як „технічний проект”, але останнім часом уявлення про суть і сферу застосування суттєво змінилися. Сьогодні проектування розглядається як особливий вид пізнавальної діяльності і застосовується в системі освіти.

Як зазначив О.М. Коберник: „проект є складовою проектування, що розглядається як створення проекту (прототипу, прообразу) передбачуваного або можливого об'єкту стану. Проектування – це вид діяльності, що синтезує в собі елементи ігрової, пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, перетворюючої, професійно-трудової, комунікативної, навчальної, теоретичної практичної діяльності” [2, с. 23].

Для підготовки майбутнього вчителя до педагогічної роботи необхідно показати свої уміння у використанні проектної діяльності. Проектувальна компетентність включає в собі: інтегрування раніше набутих знань і вмінь студентів, врахування міжпредметних зв'язків; зв'язок із практикою і життям; орієнтування на формування у студентів наукового світогляду, творчого мислення, розвиток головних складових професійної компетентності тощо.

Проектувальна компетентність

Основи формування технологічної компетенції.

- 1) Сучасні дидактичні концепції.
- 2) Педагогічні технології в сучасній школі.
- 3) Педагогічна інноватика.
- 4) Корекційна педагогіка.

Основи педагогічної майстерності. Основи проектувальної компетенції:

- 1) педагогічно-організаційні умови навчально-виховного процесу у вищій школі;
- 2) формування та корекція стилю педагогічної діяльності;
- 3) організація і методика соціально-педагогічного комунікативного тренінгу;
- 4) застосування засобів саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації.

На заняттях з педагогіки на технолого-педагогічному факультеті ми використовуємо конкретні ситуації, які проектують ситуації реального навчально-виховного процесу на уроках праці. Запропоновані проекти відображають шкільний педагогічний процес. Темі педагогічних проектів конкретизовані і мають особистісно спрямований напрям, наприклад: „Організація виставки”, „Заочна екскурсія до Софії Київської”, „Бесіда за круглим столом – прекрасне поряд з нами”, „Батьківські збори”, „Мій клас”, „Конфліктна ситуація”, „Бесіда з активом класу” та ін. Обговорення будь-якої теми потребує розвитку творчих здібностей. В основу нашого дослідження було покладено систему завдань з підготовки майбутнього вчителя до проектної діяльності з учнями й методику проведення, яка ґрунтується

на принципах ролівої перспективи й моделювання професійних ситуацій Ми використовували:

1. ігрову діяльність (сюжетно-рольові ігри, ділові ігри, рольові ситуації і т.д.);
2. комунікативну діяльність (діалоги, диспути, навчальні дискусії, комунікативні тренінги та ін.);
3. переконструювання навчального матеріалу;
4. діяльність моделювання, під чим розуміють процес побудови предбачуваного прообразу певного об'єкта з розкриттям його основних властивостей і відношень. Рольова перспектива забезпечує рефлексивні процеси в ході здійснення різних видів діяльності і слугує механізмом аналізу, комунікації і перебудови стилю діяльності студента. Участь у діяльності, побудованій на принципах ролівої перспективи і моделювання професійних ситуацій у вузівському навчанні, проігравання різних ролей які розкривають специфіку педагогічної праці, надають кожному студенту можливість проявити самостійність, активність, творчість.

Використання різних видів завдань, вправ з урахуванням можливостей студентів і характеру їх ставлення до обраної професії сприяло якісній перебудові мотиваційної сфери, закріпленню позитивного ставлення майбутніх педагогів до проектної діяльності.

Аналіз ефективності реалізації системи різноманітних проектів та дозволив зафіксувати позитивні кількісні та якісні зміни рівня творчих здібностей студентів.

Після впровадження проектів за заняттях з педагогічних дисциплін показники розвитку творчих здібностей покращилися, дуже низький рівень зовсім відсутній, а показник високого покращився майже на 50%, середній рівень підвищився з 18,75% до 40,6%. Після експериментальний зріз показав, що у студентів підвищився рівень показників володіння педагогічною теорією та методикою викладання технологічної освіти: низький рівень до експерименту складав 43,75% студентів, після експерименту показник зменшився майже на 40%, а саме складає 6,25%.

Результати анкетування показали, що при застосування проектів студенти стали краще відноситись до вивчення педагогічних дисциплін та методики викладання технологічної освіти, після експерименту 95% студентів визнали, що в них підвищилася мотивація до вивчення педагогіки, методики викладання ТО, з'явився інтерес до матеріалу, що вивчається. Це зумовило появу вищих показників активності на заняттях з педагогіки.

Студенти жваво брали участь у запропонованій роботі, виражали зацікавленість, швидко виконували завдання, активно приймали участь в бесідах, диспутах та іграх.

Висновки. Інтегративний підхід до визначення структури проекту вальної компетентності майбутнього вчителя технології дає змогу охопити всю основну систему морального ставлення педагога: до себе, дітей, батьків

ків учнів, колеґ, навколишнього світу. Проектувальна компетентність є проєкцією особистісного ставлення до об'єктів життя. Саме система відносин виявляє професійну сформованість, готовності майбутнього вчителя до здійснення педагогічної діяльності. Проектувальна компетентність як інваріантна характеристика, з одного боку, відображає відпрацьовану досвідом систему професійних знань, умінь та навичок, а з іншого – є психолого-педагогічним інструментом впливу вчителя на внутрішній світ дитини. Подальшу свою роботу вбачаємо у вивченні компетентнісного підходу у формуванні особистості майбутнього фахівця.

Список використаних джерел

1. Анцыферова Л.И. Развитие личности специалиста как субъекта своей профессиональной жизни / Л.И.Анцыферова // Психологические исследования проблемы формирования личности профессионала. – М., 1991. – С.27-42.
 2. Коберник О. Розробка творчих проєктів на уроках технічної праці / О.Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2002. - №1. – С.41-45.
 3. Лозова В.І. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів освіти / В.І.Лозова // Педагогічна підготовка вищих навчальних закладів: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції. – Харків: ОВС, 2002. – 164 с.
 4. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К.Маркова. – М., 1996. – 308 с.
 5. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал / Л.М.Митина. – М., 1994. – 216 с.
 6. Митина Л.М. Психология труда и профессионального развития учителя: [учеб. пособие]. / Л.М.Митина. – М.: Академия, 2004. – 320 с.
 7. Освітні технології: [навчально-методичний посібник] / За заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
 8. Слостенин В.А. Формирование личности учителя в процессе его профессиональной подготовки / В.А.Слостенин. – М., 1977. – 217 с.
 9. Ящук С. Розвиток творчого потенціалу учнів у процесі проєктно – технологічної діяльності / С.Ящук // Рідна школа. – 2004. - №4. – С.9-11.
- Стаття надійшла до редакції 26.05.2010р.

УДК 37.02

І.І. Осадченко
к. пед. н., доцент,
Уманський ДПУ
імені Павла Тичини

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ “ТЕХНОЛОГІЯ ОСВІТИ”

У статті з'ясовано сутність поняття “технологія освіти” як складника дидактичної системи шляхом аналізу різнобічних методологічних підходів до досліджуваного явища. Основними методологічними підходами вивчення технології освіти визначені системний, дидактичний та технологічний.

Ключові слова: технологія, технологія освіти, дидактичний підхід, системний підхід, технологічний підхід.

В статті определена суцність поняття “технология образования” как составляющей части дидактической системы путем анализа разносторонних методологических подходов к исследуемому явлению. Основными методологическими подходами изучения технологии обучения являются системный, дидактический и технологический.